

ระบบสวัสดิการชุมชนผู้ไทกับการเคลื่อนไหวแบบทวีลักษณ์**Community Welfare System of the Phutai Ethnic and The Double Movement**

สิระมนตรี เวฬุวนารักษ์ (Siramon Weluwanarak)* ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง (Dr.Jaggapan Cadchumsang)**

ดร.รักษนก ชำนาญมาก (Dr.Rukchanok Chumnanmak)***

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของชุมชนผู้ไทโดยมองผ่านระบบสวัสดิการชุมชน พื้นที่ที่ศึกษาคือ บ้านนาโก ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวที่เห็นได้อย่างชัดเจนผ่านระบบสวัสดิการชุมชนที่พยายามตัดทอนกับระบบทุนนิยมที่จะเข้ามา ได้แก่ ระบบเครือญาติ วัฒนธรรมพ่อล้าแม่ล้า วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส การก่อตั้งกลุ่ม/กองทุนเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน โดยมีเงื่อนไขหลักที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเหล่านี้คือ การเข้ามาของระบบทุนนิยม หรือก็คือการเคลื่อนไหวของสถาบันทางเศรษฐกิจ แต่นอกจากนี้ก็ยังมียุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนไหวของชุมชนนั้นก็คือ จิตอาสา ความสามัคคี การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน พุทธศาสนา และความเป็นชาติพันธุ์ผู้ไท

ABSTRACT

This article aims to explain the double movement of Phutai community through the community welfare system. The study area was Ban Nago, Nago Sub-district, Kuchinarai District, Kalasin Province. This article uses qualitative research methods. The study found that the movement of the community is seen through the community welfare system that tries to counteract the coming capitalism such as kinship system, Porlam-Maelam culture, Culture of respect for the elderly and Establishing groups or funds to help each other in the community. The main conditions that caused this movement were the coming of capitalism or the movement of economic institutions. In addition, there are conditions that promote community movement: volunteering, unity, community involvement, Buddhism and ethnicity.

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวแบบทวีลักษณ์ ระบบสวัสดิการชุมชน ชาติพันธุ์ผู้ไท**Keywords:** The double movement, Community welfare system, Phutai ethnicity

*นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**อาจารย์ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจถูกพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น การก่อตัวของระบบทุนนิยมทำให้แต่ละประเทศให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ระบบทุนนิยมที่เน้นการทำงาน และประสิทธิภาพของกลไกตลาดได้นำมาสู่การผูกขาดของนายทุนกลุ่มต่างๆ ระบบทุนนิยมจึงก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม การเข้ามาของระบบทุนนิยมหรือตลาดเสรีส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจภายในชุมชน คือ มีความพยายามจะทำให้มนุษย์กลายเป็น “มนุษย์เศรษฐกิจ” ซึ่งทำให้เกิดการตีมูลค่าของคนเป็นแรงงาน และแรงงานเหล่านี้จำเป็นต้องขายแรงงานเพื่อที่จะแลกกับค่าแรงที่ถูกกำหนดโดยตลาด อีกทั้งยังส่งผลให้ที่ดิน หรือทรัพยากรถูกทำให้กลายเป็นสินค้า หรือการนำเข้าสู่ระบบตลาด เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์หรือกำไรสูงสุด จะเห็นได้ว่ามนุษย์เศรษฐกิจเป็นมนุษย์ที่มีการคำนวณต้นทุนและผลกำไรเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุดต่อตนเอง ซึ่งการจะกลายเป็นมนุษย์เศรษฐกิจได้นั้นต้องตัดขาดกับระบบความสัมพันธ์ต่างๆ ในสังคม ซึ่งในความเป็นจริงแล้วระบบเศรษฐกิจนี้ไม่สามารถที่จะตัดขาดหรือแยกออกจากสังคมได้ ดังเช่นที่ คาร์ล โปแลนด์ (1944 แปลโดย ภัคคติ วีระภาสพงษ์, 2559) โปแลนด์ไม่เห็นด้วยและมองว่าระบบเศรษฐกิจหรือระบบตลาดไม่สามารถแยกห่างจากสังคมได้ เพราะสังคมเป็นตัวกำหนดอุปสงค์-อุปทาน ความต้องการของสังคมเป็นตัวกำกับควบคุมตลาด นอกจากนี้สังคมยังมีการเคลื่อนไหวเพื่อถ่วงรั้งไม่ให้ชุมชนกลายเป็นระบบทุนนิยมเสรี โดยมีความพยายามที่จะป้องกันตนเองจากการครอบงำของทุนนิยม โปแลนด์เรียกการปะทะกันของระบบทุนนิยมและสังคมนี้นี้ว่า “การเคลื่อนไหวแบบทวิลักษณ์” (Double movement) ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่มีการปะทะกันอยู่ตลอดเวลา ระหว่างระบบเศรษฐกิจเสรีกับสังคม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของชุมชนจึงมีผลต่อการเข้ามาของระบบทุนนิยม ชุมชนที่มีการรวมกลุ่มและมีความเข้มแข็ง ดังเช่นที่ชุมชนตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไทที่มีความน่าสนใจทั้งในแง่ของทุนที่มีอยู่ในชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลาย อีกทั้งยังได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการถอดบทเรียนและวิจัยของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการมองการเคลื่อนไหวของชุมชนที่ด้านกับระบบทุนนิยมที่จะเห็นได้อย่างชัดเจนคือ การมองผ่านระบบสวัสดิการชุมชน เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน โดยคนในชุมชนเอง จะเห็นได้ว่าพื้นที่ตำบลนาโก เป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง มีระบบสวัสดิการชุมชนที่ดี มีการรวมกลุ่มที่หลากหลาย และมีวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเหนียวแน่น ดังนั้น ตำบลนาโกจึงเป็นพื้นที่ที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีการเคลื่อนไหวแบบทวิลักษณ์ตามแนวคิดของ คาร์ล โปแลนด์ ซึ่งในบทความนี้จะมุ่งอธิบายในส่วนของการเคลื่อนไหวของชุมชนผู้ไทตำบลนาโกโดยมองผ่านระบบสวัสดิการชุมชนผู้ไท

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวของชุมชนผู้ไทตำบลนาโกโดยมองผ่านระบบสวัสดิการชุมชนผู้ไท

วิธีการวิจัย

บทความนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสาร การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชาชนชาวบ้าน ผู้อาวุโส พ่อล่ามแม่ล่าม สมาชิกและคณะทำงานของกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนที่มีการจัดสวัสดิการให้แก่คนในชุมชน และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านนาโก รวมจำนวน 15 คน โดยมีพื้นที่การวิจัย คือ บ้านนาโก ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากพบว่าเป็นชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวด้านทานการเข้ามาของระบบตลาดเสรี อีกทั้งความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ทำให้การเคลื่อนไหวต่างๆ ของชุมชน ทั้งที่ออกมาในรูปแบบ

วัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่าม วัฒนธรรมการเคารพผู้นำ/ผู้อาวุโส วัฒนธรรมการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ วัฒนธรรมการเข้ามามีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้เมื่อเก็บข้อมูลเสร็จครบถ้วน ก่อนที่จะมีการนำข้อมูลไปวิเคราะห์จะมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุป

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการ เป็นคำที่มีรากศัพท์จากภาษาอังกฤษว่า Welfare มีความหมายครอบคลุมถึง สวัสดิการในทางเศรษฐศาสตร์ (economic welfare) และสวัสดิการสังคม (Social welfare) ในส่วนของสวัสดิการสังคมจะถือเอาความจำเป็นของสังคมโดยส่วนรวมเป็นตัวกำหนด เช่น การรักษาพยาบาล ต้องทำให้ทุกคนในสังคมมีสุขภาพดี หรือการศึกษา ต้องทำให้ทุกคนมีความรู้ เพื่อให้ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เป็นต้น ดังนั้น ในหลายๆ สังคมจึงเห็นกันว่า สวัสดิการเป็น สิ่งที่ทุกคนจะต้องเข้าถึง จะต้องได้รับเพราะมันเป็นเรื่องของสิทธิพื้นฐานทางสังคม (Social basic right) ของทุกคน

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ถือว่าเป็นแนวคิดการจัดสวัสดิการสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นราชการหรือองค์กรเอกชนขนาดใหญ่ที่สามารถจ่ายเงินเดือนประจำและสามารถจัดสวัสดิการให้กับเจ้าหน้าที่หรือพนักงานขององค์กรได้ แต่ในส่วนการจัดสวัสดิการของชุมชนนั้นมีผู้ศึกษา ตัวอย่างแนวคิดการจัดสวัสดิการของชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์น้ำขาว ซึ่งมีต้นแบบคือครูชบ ยอดแก้ว

สวัสดิการชุมชน เป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จของการออมทรัพย์ จากการสัมภาษณ์ครูชบ ทำให้ทราบว่า ครูชบเป็นคนคิดขึ้นคนแรกในประเทศไทย เป็นหัวใจสำคัญของ การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้คนในชุมชนนิยมการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะ สวัสดิการชุมชนครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ทุนการศึกษา หรือเรื่องอื่น ๆ ที่สมาชิก เสนอให้จัดตั้งซึ่งเกิดจากความต้องการของชาวบ้านและจำนวนดอกผลที่เพิ่มพูนของกองทุน ครูชบ สงสารชาวบ้านเพราะในชีวิตแทบไม่มีสวัสดิการอะไรเลย ข้าราชการยังได้รับ สวัสดิการต่าง ๆ จากทางราชการ พนักงานบริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ ยังได้รับสวัสดิการจาก องค์กร ของตนเอง แต่ชาวบ้านแทบไม่มีองค์กรใดให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการเจ็บไข้ ไข้ได้ป่วย ซึ่งพระพุทธรองค์ถือว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งของชีวิต กิจกรรมของสวัสดิการชุมชนขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งหรือความก้าวหน้าของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์กลุ่มต่าง ๆ เมื่อครูชบไปบรรยายแนวคิดเรื่องกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจร ชีวิต ก็ให้กรอบแนวคิดเรื่องการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนไปด้วย ดังนั้น สวัสดิการชุมชนในความหมายของ ครูชบ ยอดแก้ว (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2552) จึงหมายถึงองค์ประกอบของความมั่นคงในชีวิตที่มีทั้งการให้และการรับอยู่ในตัวของมันเอง สวัสดิการชุมชนจัดในทุกเรื่องที่ประชาชนมีความต้องการตั้งแต่เกิดจนตายโดยชุมชนจัดเอง รัฐมีหน้าที่ให้การสนับสนุนแนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชน สอดคล้องกับ ระพีพรหม คำหอม (2551) ที่กล่าวไว้ว่าสวัสดิการชุมชนเกิดจากฐานเศรษฐกิจ ของชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม หรือฐานอื่น ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ของชุมชน สวัสดิการชุมชนไม่ได้แยกสวัสดิการออกมาเป็นส่วน ๆ แต่สวัสดิการเป็นวิถีชีวิตที่ดำรง อยู่กับคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกเรื่องจึงเกี่ยวข้องกับสวัสดิการทั้งหมด และผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญเช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย เกิดความสามัคคีมิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับสวัสดิการ ซึ่งเป็นการศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมรูปแบบต่างๆ ในประเทศไทย วรรณกรรมปริทัศน์ และการสังเคราะห์ความรู้ ได้สรุปและแสดงความคิดจากการศึกษาว่าสามารถแบ่งรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนได้สองรูปแบบ โดยพบว่า ในงานวิจัยเรื่อง “สวัสดิการชุมชนในประเทศไทย” ของปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุก

(2552) ได้แบ่งการจัดสวัสดิการชุมชนออกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่ สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิม และสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

2. แนวคิดการเคลื่อนไหวแบบทวิลักษณ์ (Double movement)

กฎการเคลื่อนไหวแบบทวิลักษณ์เป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญที่ถูกกล่าวถึงใน "The Great Transformation" ของ โปแลนด์ (แปลโดย ภัควดี วีระภาสพงษ์, 2559) การเคลื่อนไหวแบบทวิลักษณ์เกิดจากการสร้างกระแสต้านของสังคม เพื่อสกัดยั้งอำนาจขึ้นของตลาด โดยเฉพาะในสังคมที่ลัทธิเสรีนิยมและปัจเจกชนนิยมมีบทบาทสำคัญ การก่อตัวของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้ปัจจัยต่างๆถูกกำหนดราคาเพื่อนำมาซื้อขายกันในตลาด เนื่องจากลัทธิเสรีนิยมเชื่อว่ากลไก ตลาดจะนำไปสู่ประสิทธิภาพและดุลยภาพทางเศรษฐกิจ อีกทั้งมนุษย์ยังเป็นมนุษย์เศรษฐกิจที่ มุ่งแสวงหากำไรให้แก่ตนเอง ลัทธิเสรีนิยมจึงมองว่าการมีอยู่ของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดว่าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ดีที่สุด อย่างไรก็ตามโปแลนด์กลับมองว่าการสถาปนาระบบตลาดเสรีเป็นสิ่งที่เปราะบางที่สุดและเป็นไปไม่ได้ (utopia) เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ย่อมมีความสัมพันธ์ทางสังคมปรากฏอยู่เสมอ อีกทั้งสภาพที่ระบบตลาดไม่ได้ถูกฝังอยู่ในระบบสังคม (Economic Disembodied in society) คือการปล่อยให้ตลาดดำเนินไปตามอำเภอใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และตัวมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากระบบตลาดที่พยายามจะกำกับดูแลตัวเอง ทำให้ที่ดิน แรงงาน และเงิน กลายเป็นสินค้าการเปลี่ยนที่ดิน แรงงาน และเงิน ที่โดยธรรมชาติไม่ใช่สินค้าให้กลายเป็นสินค้านำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนนั้นจะนำมาสู่การต่อต้านจากสังคม (กนกวรรณ มะโนรมย์, 2556)

จากการทบทวนแนวคิดเศรษฐกิจในกำกับของสังคมของโปแลนด์จะเห็นได้ว่า แนวคิดของโปแลนด์มีหลักที่สำคัญอยู่สองประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง คือ เศรษฐกิจในกำกับของสังคมซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ และสังคมระดับสถาบัน และประการที่สอง คือ การเคลื่อนไหวแบบคู่ขนานหรือทวิลักษณ์การเคลื่อนไหว ซึ่งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือ กลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุล ลัทธิเสรีนิยมและโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะผลกระทบเชิงลบของเสรีนิยมและโลกาภิวัตน์ต่อคนตัวเล็ก ๆ หรือผู้ที่ขาดอำนาจต่อรองในสังคม โดยทั้งสองแนวคิดมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน โดยแนวคิดแรกทำให้เราเห็นว่าเศรษฐกิจไม่ควรถูกมองและถูกทำให้มีอิสระจากสังคม ไม่เช่นนั้นอำนาจของเศรษฐกิจที่มีความเสรีนั้นจะไม่สามารถควบคุม ตรวจสอบ และกำกับโดยสังคมได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นความไม่เป็นธรรมจะเกิดกับคนที่ขาดอำนาจในสังคม ส่วนแนวคิดที่สองเป็นเสมือนแนวคิดช่วยทำให้เราเห็นทางออกว่าหากเศรษฐกิจ แบบตลาดเป็นผู้กำหนดทำลายสังคม สังคมต้องมีกระบวนการในการปกป้องตนเอง โดยในบทความนี้จะนำแนวคิดเศรษฐกิจในกำกับของสังคมไปใช้ในการอธิบายการเคลื่อนไหวของชุมชน โดยการเคลื่อนไหวของชุมชนนี้ก็จะวิเคราะห์ร่วมกับการเคลื่อนไหวหรือการเข้ามาของระบบตลาดเสรีหรือโลกาภิวัตน์ว่าเข้ามาอย่างไร ส่งผลต่อชุมชนอย่างไร และชุมชนมีปฏิบัติการอย่างไรในการที่จะตอบโต้ต่อรอง และถ่วงรั้งไม่ให้คนในชุมชนกลายเป็น “มนุษย์เศรษฐกิจ”

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนผู้ไท ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

การอพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของผู้ไทนาโก เริ่มจากการที่อพยพจากถิ่นฐานดั้งเดิมเมืองสิบสองจุไทย มาอยู่ที่เมืองคำเกิด ซึ่งเป็นเมืองลูกของเมืองวัง ในแขวงเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อเกิดสงคราม ไทยในขณะนั้นมีผู้ปกครองคือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากลาวข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมาอยู่ในไทย โดยบรรพบุรุษของผู้ไทนาโกได้ถูกกวาดต้อนมาที่บ้านโคกหินแฮ่ เมืองเว (ปัจจุบันคือ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม) จากนั้นย้ายขึ้นเขาภูพานมาอยู่ที่บ้านบุงเบอะ (ปัจจุบันคือ ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร) ต่อมาเกิดใช้ระบอบ

ในช่วงฤดูฝน ผู้คนล้มตาย ผู้นำหมู่บ้านในตอนนั้น (ปู่เฒ่ากลางสี่ยา ปู่เฒ่าซาปะตี ปู่เฒ่าสีคันซ้าย) จึงได้อพยพลงมาอยู่ที่ราบลุ่มบ้านนาวิ (ปัจจุบันคือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์) ต่อมาเมื่อคนมากขึ้น พื้นที่ทำไร่ทำนาคับแคบ ไม่อุดมสมบูรณ์ จึงมีการย้ายถิ่นฐานไปหาที่ทำกินใหม่ ซึ่งผู้นำเดิมที่พาอพยพจากบ้านบุงเบอะ ก็คือปู่เฒ่าทั้งสาม ได้แก่ ปู่เฒ่ากลางสี่ยา (ต้นตระกูลวิศรียา) ปู่เฒ่าซาปะตี (ต้นตระกูลเถาว์ขาลี) ปู่เฒ่าสีคันซ้าย (ต้นตระกูลบาลศรี) ก็ได้พาครอบครัว ญาติพี่น้องจำนวนหนึ่งมาตั้งบ้านอยู่ทางทิศใต้ บริเวณป่ามะโก ซึ่งเป็นที่ราบ อุดมสมบูรณ์ จึงตั้งบ้านอยู่บริเวณนี้ ต่อมาได้กลายเป็นบ้านนาโกในปัจจุบัน ดังนั้น บ้านนาโกจึงประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจากบรรพบุรุษเดียวกัน ซึ่งสามเฒ่าที่เป็นผู้นำในการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในขณะนั้น ก็เป็นต้นตระกูลของสายตระกูลหลักในตำบลนาโกนั่นเอง

ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นบ้านนาโก ได้แก่ หมู่ที่ 1,2,3,4,7 บ้านชาติ ได้แก่ หมู่ที่ 6,8 และบ้านหวาย ได้แก่ หมู่ที่ 5,9 เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะคือ เป็นตำบลที่มีชาติพันธุ์ผู้ไทอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว และเป็นชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไทที่มีรากเหง้ามาจากที่เดียวกัน อพยพย้ายถิ่นฐานมาพร้อมกัน ตำบลนาโกเป็นชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวต่อต้านการเข้ามาของระบบตลาดเสรีให้เห็นอย่างชัดเจน อีกทั้งความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ทำให้การเคลื่อนไหวต่างๆ ของชุมชน ทั้งที่ออกมาในรูปแบบวัฒนธรรมพอล่ามแม่ล่าม มการเคารพผู้นำ/ผู้อาวุโส การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายทางสังคม

ชุมชนผู้ไทนาโกมีกลุ่ม องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการชุมชนภายในชุมชนอยู่หลากหลายกลุ่ม โดยสามารถจำแนกได้ทั้งสิ้น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1) องค์กรและสถาบันในชุมชนที่สนับสนุนด้านการจัดสวัสดิการชุมชน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลนาโก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาโก โรงเรียนภายในตำบลนาโก และวัดในตำบลนาโก
- 2) สถาบันการเงินภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านทานตะวัน และกองทุนเงินล้าน
- 3) กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ กลุ่มส่งเสริมอาชีพผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเกษตรปลอดสาร กลุ่มเลี้ยงโคกระบือ กลุ่มทอผ้า กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และกลุ่มผ้าไหม
- 4) กลุ่มฅาปนกิจ ได้แก่ กลุ่มฅาปนกิจผู้สูงอายุ และมูลนิธิพระครูโกวิทชาญกุลฅาปนกิจสงเคราะห์
- 5) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกลุ่มที่มีกลุ่มย่อยที่มีภารกิจนอกเหนือจากภารกิจของอสม. ได้แก่ กลุ่มเกลือไอโอดีน และกลุ่มดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุติดบ้าน
- 6) กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มพิทักษ์ป่าชุมชน และกลุ่มป้องกันไฟฟ้า
- 7) กองทุนเพื่อการศึกษา เป็นกองทุนที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องทุนในการเล่าเรียนของเด็กและเยาวชนในชุมชน ได้แก่ กองทุนการศึกษาของโรงเรียนนาโกวิทยาสง กองทุนหลวงพ่อพระคุณสถิตธรรมานุศาสตร์ กองทุนการศึกษาพระมหาสนุก กองทุนเคตันเรนของประเทศญี่ปุ่น กองทุนเสมาพัฒนาชีวิต กองทุนภาวะวิกฤติ และกองทุนกีฬาพระครูสังฆรักษ์เฉลิมชัย

8) กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นกลุ่มกองทุนที่มีการจัดสวัสดิการอย่างครบวงจรให้แก่สมาชิกในชุมชน ผ่านการออมบุญวันละหนึ่งบาทของแต่ละสมาชิก เพื่อนำเงินมาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิกในชุมชน

2. ระบบสวัสดิการในชุมชนผู้ไท ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ระบบสวัสดิการชุมชนของชุมชนผู้ไทสามารถแบ่งได้สองรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกเป็นการจัดสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิม และรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบทันสมัยที่รัฐเป็นผู้ส่งเสริมและเป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้น โดยรูปแบบแรกเป็นการจัดสวัสดิการโดยคนในชุมชน โดยคำนึงถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นหลัก เป็นการจัดสวัสดิการชุมชนผ่านสถาบันทางสังคม ทั้งในสถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา รวมไปถึงสถาบันทางเศรษฐกิจ ซึ่งสถาบันทางสังคมเหล่านี้เป็นผู้จัดสวัสดิการโดยเล็งเห็นถึงความต้องการของคนในชุมชน และสามารถสร้างระบบคุณค่า บรรทัดฐาน และ

วัฒนธรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อทำให้คนในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อ และมีการช่วยเหลือกันในเรื่องที่มีความจำเป็น และเดือดร้อน การจัดสวัสดิการในรูปแบบนี้จะไม่เน้นการจัดสวัสดิการที่เป็นตัวเงิน หรือมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบที่เน้นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูล และการมีน้ำใจของคนในชุมชนที่จะตระหนักและเล็งเห็นคนที่เดือดร้อนในชุมชน ในส่วนของรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบที่สอง คือ การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือให้แกกันและกัน โดยภาครัฐเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบการรวมกลุ่ม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ สถาบันการเงิน กองทุนกู้ยืม กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ สวัสดิการที่ได้อาจจะปรากฏอยู่ในรูปของ ค่าฌาปนกิจ ค่าเดินทางไปรักษาพยาบาล หรือค่านอนโรงพยาบาล เป็นการจัดสวัสดิการที่เน้นอยู่ในรูปแบบของเงินตรา ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบแรกคือ สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นการจัดสวัสดิการแบบเดิมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งในปัจจุบันชุมชนชนบทก็มีการเปลี่ยนแปลงการจัดสวัสดิการในรูปแบบนี้ โดยเงื่อนไขหลักที่ทำให้สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมนั้นเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นเพราะการเข้ามาของระบบทุนนิยม เมื่อชุมชนตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของชุมชนขึ้น กลายเป็นการจัดสวัสดิการแบบทันสมัย ดังนั้น ในการศึกษาเรื่องระบบสวัสดิการชุมชนของชุมชนผู้ไทจะเป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมและสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีความแตกต่างจากเดิมอย่างไร ซึ่งจะนำเสนอออกมาในรูปของการเปรียบเทียบสวัสดิการแต่ละด้าน เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยมีการแบ่งการจัดสวัสดิการชุมชนออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ สวัสดิการชุมชนด้านการเกิด สวัสดิการชุมชนด้านที่อยู่อาศัย สวัสดิการชุมชนด้านการประกอบอาชีพ สวัสดิการด้านผู้สูงอายุ สวัสดิการด้านการเจ็บป่วย และสวัสดิการด้านการเสียชีวิต โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 สวัสดิการชุมชนด้านการเกิด

สวัสดิการแบบดั้งเดิม ที่จะเป็นการช่วยเหลือกันอย่างไม่เป็นทางการ ช่วยตามที่มีและตามความสนิทสนม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติ ซึ่งจะแตกต่างกับ สวัสดิการชุมชนแบบทันสมัยเป็นการจัดสวัสดิการที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน เป็นการจัดสวัสดิการชุมชนอย่างทั่วถึงและเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตามสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัยยังเป็นการผนวกรวมเอาการจัดสวัสดิการแบบดั้งเดิมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยไม่ได้เน้นที่ตัวมูลค่าที่ได้ผสมผสานกับสวัสดิการแบบทันสมัยที่เป็นการรวมกลุ่มกัน แต่ก็ยังมีการช่วยเหลือแบบดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย ดังนั้นการจัดสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัยจึงมีความเป็นทางการ มีกฎระเบียบที่เป็นข้อกำหนดในการจัดสวัสดิการแต่ละประเภท และมีความไม่เป็นทางการสอดแทรกอยู่ ยังมีการนำของฝากของเยี่ยม หรือการมอบองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่ตั้งครุภักด้วย จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการเกิดที่เพิ่มเข้ามาจากสวัสดิการดั้งเดิมในอดีต เป็นในลักษณะของกลุ่ม/กองทุนรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือ ไม่ได้มีการเลือกที่จะช่วยเหลือเฉพาะคนที่มีความสัมพันธ์ที่ดี หรือที่มีความสนิทสนมเท่านั้น แต่ช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน เดือดร้อน และช่วยเหลือคนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงเท่าเทียม

2.2 สวัสดิการชุมชนด้านที่อยู่อาศัย

สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยในอดีตนั้นการสร้างจะเป็นการลงแขกคนที่ เป็นเครือญาติและมิตรสหายที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งในอดีตนั้นค่าใช้จ่ายในการสร้างแทบจะไม่มี มีเพียงแค่ช่วยกันลงแรงก็เพียงพอแล้ว เมื่อสร้างเสร็จจึงมาขึ้นบ้านใหม่ โดยในงานนี้เองที่จะเป็นการรวมคนในชุมชนทุกคนมาร่วมกันแสดงความยินดี ร่วมกันทำบุญ และมอบสิ่งของที่เป็นสำหรับเจ้าของบ้านใหม่ ซึ่งมีความแตกต่างกับสวัสดิการชุมชนด้านที่อยู่อาศัยในแบบทันสมัย ก็จะเป็นการเน้นที่ตัวเงินที่จะช่วยเหลือกันในการลดค่าใช้จ่ายในการสร้างบ้าน เช่น การจัดสวัสดิการชุมชนด้านที่อยู่อาศัยของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ได้ช่วยเหลือผู้ที่ยากจน ด้อยโอกาส และขาดแคลน ในการให้ขอมแซมบ้าน พร้อมทั้งช่วยมีการลงแรงในการซ่อมแซม การจ้างช่างในชุมชนที่มีราคาถูก และในบางครั้งก็มีการประสานในช่างจากทาง อบต. ช่วยเหลือ

โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นการช่วยเหลือที่อาศัยการมีจิตอาสาของคนในชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน โดยมีกองทุนสวัสดิการเป็น
ตัวกลางในการประสานงานให้ความช่วยเหลือ

2.3 สวัสดิการชุมชนด้านการประกอบอาชีพ

สวัสดิการหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องของการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการ
ช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติ การที่จะมีการช่วยเหลือคนนอกนั้นไม่ค่อยปรากฏให้เห็น เพราะแต่ละครัวเรือนก็จะมี การ
สอนจากรุ่นสู่รุ่น และสำหรับคนนอกครัวเรือนที่ต้องการความช่วยเหลือในส่วนการประกอบอาชีพนี้ก็จะมีการพิจารณา
เลือกเฉพาะบางคนที่เหมาะสม จะดูที่ความประพฤติว่าสามารถที่จะนำสิ่งที่จะถ่ายทอดให้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้หรือไม่
ซึ่งต่างกับสวัสดิการทันสมัยที่มีการกระจายองค์ความรู้ให้แก่ผู้สนใจทุกคน ไม่ใช่เพียงแค่เครือญาติแบบในอดีต และยังมี
การสนับสนุนในเรื่องทุนในการประกอบอาชีพอีกด้วย นอกจากนี้องค์ความรู้เดิมที่มีก็ถูกพัฒนาและต่อยอดจนสามารถที่จะ
นำไปทำเป็นสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ประกอบกับการที่มีเงินทุนช่วยในตอนแรกก็
ทำให้ชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานใหม่ออกมามากขึ้น สร้างความน่าสนใจให้ชิ้นงานและผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

2.4 สวัสดิการด้านผู้สูงอายุ

สวัสดิการชุมชนด้านผู้สูงอายุในอดีต จะเป็นในส่วนของ การแบ่งเบาภาระ การที่ไม่ให้ผู้สูงอายุต้องทำงาน
หนัก การให้ความเคารพนับถือ เชื้อพียงคำสอน และมีการเยี่ยมเยียนถามไถ่ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการทำในหมู่เครือญาติ พ่อ
ลามาแม่ลาม และมิตรสหายที่สนิทสนมกันเป็นอย่างดี หรือก็คือ เป็นการจัดสวัสดิการให้แก่คนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มี
ความสนิทสนมกัน แต่ในส่วนของการเคารพนับ นั้น โดยทั่วไปในชุมชนผู้ไทจะมีวัฒนธรรมการเคารพผู้สูงอายุ ดังนั้น ในส่วน
ของการเคารพนับถือ เชื้อพียง ก็จะมีการปฏิบัติโดยทั่วไปในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกับการจัดสวัสดิการชุมชนด้าน
ผู้สูงอายุแบบทันสมัยก็จะเป็นการจัดสวัสดิการที่เน้นในเรื่องของการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุ
ได้ผ่อนคลาย ได้มาสนุกสนานร่วมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน พร้อมทั้งมีการประสานหน่วยงานในพื้นที่ในการให้มีการมาตรวจ
สุขภาพแก่ผู้สูงอายุเหล่านี้ด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุนั้นในอดีตก็จะมีวัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส
ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ต่างๆ การเชื้อพียงคำสั่งสอน แต่ไม่ได้มีสวัสดิการในการช่วยเหลืออย่างชัดเจน ต่างกับสวัสดิการชุมชน
แบบทันสมัย ที่เน้นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำ กิจกรรมเสริมสร้างกำลังใจ มีเงินหรือสิ่งของเล็กๆน้อยๆให้ ทำให้
ผู้สูงอายุนั้นมีบทบาทในชุมชนที่ไม่ใช่แค่ให้คำปรึกษา แต่เป็นการร่วมลงมือ มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนชุมชน

2.5 สวัสดิการด้านการเจ็บป่วย

สวัสดิการชุมชนด้านการเจ็บป่วยในอดีตจะเป็นการกันเฉพาะในหมู่เครือญาติ และมิตรสหายที่สนิทสนม มี
ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การเจ็บป่วยในอดีตจะมีการช่วยเหลือจากชุมชนคือการไปเยี่ยม การซื้อของฝาก หรือการผูกแขน
เป็นกำลังใจ โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนขึ้นอยู่กับระดับความเป็นญาติมิตร ความสนิทสนม และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
นอกจากนี้ก็มีวัฒนธรรมหมอเหยา หมอสมุนไพรในชุมชนที่คอยบรรเทารักษาอาการป่วย ให้ความช่วยเหลือโดยไม่ได้คิดถึง
เรื่องเงินทองเป็นการตอบแทน แตกต่างกับการจัดสวัสดิการชุมชนด้านการเจ็บป่วยในปัจจุบัน จะเป็นการช่วยเหลือที่มีการ
ผสมระหว่างแบบดั้งเดิมและการเน้นที่ตัวเงิน คือ มีการให้ทั้งในส่วนของเงินช่วยเหลือ และการไปเยี่ยมเยียนถามไถ่กัน
ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สวัสดิการสำหรับผู้เจ็บ/ป่วยนั้นในอดีตก็จะมีวัฒนธรรมการช่วยเหลือผ่านระบบเครือญาติ ช่วยกัน
ตามระดับความสนิทสนม แต่ก็ยังมีวัฒนธรรมหมอเหยาที่ให้ความช่วยเหลือคนเจ็บป่วยทุกคนอย่างเท่าเทียม ต่างกับใน
ปัจจุบันที่ความช่วยเหลือมักจะผสมวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับระบบทุนนิยม คือ มีการไปเยี่ยมผู้เจ็บ/ป่วย พร้อมทั้งมีการ
มอบของเยี่ยม ให้เงินการรักษาพยาบาล รวมทั้งยังมีกลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือเรื่องการดูแลผู้ป่วยอีกด้วย

2.6 สวัสดิการด้านการเสียชีวิต

สวัสดิการชุมชนด้านการเสียชีวิตในอดีตนั้น เมื่อมีผู้ที่เสียชีวิต คนในชุมชนจะมีการบริจาคสิ่งของ หรืออาหารที่จำเป็นที่ต้องใช้ในงานศพ เช่น มีการนำข้าวสารมารวมกัน หุงหาอาหารกันเอง โดยวัสดุที่แต่ละคนนำมาให้ อยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพ ลงแรงช่วยในเรื่องการจัดการต่างๆ รวมไปถึงอาจจะมีการให้เป็นเงินในการช่วยเหลือด้วย แต่ก็เป็นจำนวนเงินที่ไม่มาก ในส่วนของวัดก็จะมีการช่วยโดยการมาทำพิธีให้ โดยไม่ได้มีการเรียกร้องเงินทำบุญ ซึ่งแตกต่างกับสวัสดิการชุมชนด้านการเสียชีวิตในปัจจุบัน ในส่วนของปัจเจกที่มีการจัดสวัสดิการด้านเสียชีวิตก็คือ จะมีการร่วมแรงร่วมใจกันในการมาช่วยงานศพ เป็นการลงแรง และมีการนำเงินมาสมทบทำบุญร่วมกัน การให้เป็นเงินเพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายที่เจ้าภาพ หรือญาติของผู้เสียชีวิตต้องแบกรับ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสวัสดิการเสียชีวิตในอดีตนั้นส่วนใหญ่จะเป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนว่าจะต้องช่วยเหลืออย่างไร แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่แต่ละคนมี ณ ตอนนั้น เช่น หากมีงานศพในช่วงของการขายผลผลิต ก็จะมีทั้งข้าวและเงินในการช่วยเหลือ แต่การจะช่วยหรือไม่นั้นก็ไม่มีใครบังคับได้ ต่างกับสวัสดิการทันสมัยที่มีกฎที่ชัดเจนว่าหากเสียชีวิต จะต้องมีการช่วยเหลืออย่างไร เช่น เงินฌาปนกิจที่จะต้องมีการจ่ายเงินให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมและแบบทันสมัย

สวัสดิการชุมชน	ดั้งเดิม	ทันสมัย
การเกิด	ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติที่มาช่วยเหลือกันเป็นหลัก ตามความสนิทสนม ซึ่งในปัจจุบันก็พบว่ามิได้พบเห็นได้น้อยลง แต่สำหรับญาติพี่น้องที่สนิท และพ่อล้าแม่ล้าก็ยังคงมีการปฏิบัติอยู่	เป็นการจัดสวัสดิการในลักษณะของกลุ่ม/กองทุนรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือ ไม่ได้มีการเลือกที่จะช่วยเหลือเฉพาะคนที่สนิทเท่านั้น แต่ช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน เดือดร้อน และช่วยเหลือคนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง
ที่อยู่อาศัย	ในส่วนของที่อยู่อาศัย ช่วยกันลงแรงก็เพียงพอ ซึ่งคนที่มาช่วยก็ต้องอาศัยคนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งในปัจจุบันการช่วยแบบนี้ก็น้อยลงจนแทบจะไม่มีแล้ว	ในส่วนของที่อยู่อาศัยก็พบว่านอกจากจะมีการช่วยเหลือเรื่องงบการซ่อมแซมแล้ว ก็มีการฟื้นฟูระบบการช่วยเหลือ การลงแรงช่วยกันของคนในชุมชนด้วย นอกจากนี้หากงบประมาณของผู้นำ/กลุ่มกองทุนยังสามารถที่จะประสานของจากหน่วยงานอื่นๆ ช่วยกันด้วย
การประกอบอาชีพ	การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องของการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาต่างๆ ไม่ใช่ว่าจะให้แก่คนทั่วไป แต่จะให้สำหรับบางคนที่เหมาะสม หรือไม่ก็ต้องเป็นคนครอบครัว	มีการกระจายองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจทุกคน และยังมีการสนับสนุนในเรื่องทุนในการประกอบอาชีพอีกด้วย

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมและแบบทันสมัย (ต่อ)

สวัสดิการชุมชน	ดั้งเดิม	ทันสมัย
ผู้สูงอายุ	สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุนั้นในอดีตก็จะมี วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ ปรากฏต่าง ๆ การเชื่อฟังคำสั่งสอน แต่ไม่ได้มีสวัสดิการในการช่วยเหลืออย่างชัดเจน	เน้นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำ กิจกรรมเสริมสร้างกำลังใจ มีเงินหรือสิ่งของเล็กๆน้อยๆให้ ทำให้ผู้สูงอายุนั้นมีบทบาทในชุมชนที่ไม่ใช่แค่ให้คำปรึกษา แต่เป็นการร่วมลงมือ มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนชุมชน
เจ็บป่วย	มีวัฒนธรรมการช่วยเหลือผ่านระบบเครือญาติ ช่วยกันตามระดับความสนิทสนม แต่ก็ยังมีวัฒนธรรมหมอเหยาที่ให้ความช่วยเหลือคนเจ็บป่วยทุกคนอย่างเท่าเทียม	ผสมวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับระบบทุนนิยม มีการไปเยี่ยมผู้ที่เจ็บ /ป่วย พร้อมทั้งมีการมอบของเยี่ยม ให้เงินการรักษาพยาบาล รวมทั้งยังมีกลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือเรื่องการดูแลผู้ป่วย
เสียชีวิต	เป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนว่าจะต้องช่วยเหลืออย่างไร แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละคนมี ณ ตอนนั้น ไม่มีใครบังคับว่าจะต้องช่วยอย่างไร	มีกฎที่ชัดเจนว่าหากเสียชีวิต จะต้องมีการช่วยเหลืออย่างไร เช่น เงินฌาปนกิจที่จะต้องมีการจ่ายเงินให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต อีกทั้งยังผสมแบบดั้งเดิม คือ มีการช่วยเหลือในเรื่องของการลงแรงช่วยในงานศพ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดสนิทสนม

3. การเคลื่อนไหวแบบทวีลักษณ์ของชุมชนผู้ไท ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

พัฒนาการของการจัดสวัสดิการทันสมัยจะเริ่มจากการที่ทุนนิยมเริ่มเข้ามามีบทบาทในชุมชนมากขึ้น โดยการสร้างถนนเข้ามาสู่ชุมชนเป็นตัวที่นำเขาระบบทุนนิยมมาสู่ชุมชนได้อย่างรวดเร็ว นวัตกรรม หรือองค์ความรู้ใหม่ๆไหลบ่าเข้ามาในชุมชน ทำให้ระบบการช่วยเหลือแบบดั้งเดิมเริ่มหายไป ผู้ที่ริเริ่มการเคลื่อนไหวในชุมชนผู้ไทนาโก คือ พระครูโกวิท ที่ได้มีการพยายามรื้อฟื้นระบบการช่วยเหลือกันในชุมชน โดยรับเอาแนวคิดแบบสวัสดิการแบบต่างประเทศที่เน้นการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงมาสู่ชุมชน มีการนำไปผนวกกับวัฒนธรรมผู้ไทดั้งเดิม และพุทธศาสนา คือการใช้ความเชื่อเรื่องบาปบุญ และความร่วมมือร่วมใจกัน คงรูปแบบการช่วยเหลือแบบดั้งเดิมไว้ แต่ก็เพิ่มในเรื่องของเงินช่วยเหลือเข้าไปด้วย

ระบบสวัสดิการชุมชนผู้ไทในอดีตส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่เครือญาติ ดังนั้น ระบบเครือญาติในอดีตที่มีความเข้มแข็ง จึงเพียงพอต่อการช่วยเหลือกันและกันให้สามารถอยู่รอดได้ เมื่อทุนนิยมเข้ามา สร้างระบบการแลกเปลี่ยนทางการค้า มีเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งผลให้ระบบเครือญาติที่มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันได้ค่อยๆอ่อนแอลง การช่วยเหลือแบบดั้งเดิมไม่อาจช่วยให้คนทุกคนในชุมชนมีชีวิตรอดอย่างปกติสุขได้ ต่อมาเมื่อชุมชนเล็งเห็นและไม่อาจปล่อยให้คนในชุมชนต้องเผชิญกับความทุกข์ทนได้ ในการเคลื่อนไหวของชุมชนในคราวแรกๆ อาจจะเป็นการสร้างวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อช่วยให้ระบบเครือญาติที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น เช่น วัฒนธรรมพ่อกันแม่กาน ที่เป็นการ

ขยายฐานเครือข่ายออกไปสู่คนภายนอกที่ไม่ใช่ครอบครัวตนเอง วัฒนธรรมการเคารพผู้สูงอายุที่ทำให้ในชุมชนเกิดการดูแลกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุที่จะได้รับความเคารพนับถือ และได้รับการดูแลเปรียบเสมือนเหมือนญาติผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีในส่วนของความเคารพเลื่อมใสทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนจึงเกิดการช่วยเหลือในรูปแบบของการทำบุญ ทำทาน คนช่วยเหลือกันโดยไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นต้น ต่อมาสังคมได้เคลื่อนไหวในอีกแง่มุมหนึ่ง คือเน้นการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน โดยเป็นการเคลื่อนไหวที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชน เกิดการรวมตัวกันเพื่อตั้งกลุ่ม/กองทุนขึ้นมา เพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน ไม่ใช่เพียงเพื่อตัวคนที่เดือดร้อนเท่านั้น แต่สวัสดิการนี้ยังสามารถให้กับคนทุกคนได้ด้วย เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสังคมได้มีการสร้างกฎเกณฑ์ผ่านการจัดสวัสดิการแบบทันสมัยขึ้นมา เป็นสวัสดิการที่มีระเบียบกำกับไว้ว่าทุกคนต้องช่วยเหลือกัน ดังนั้น จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ระบบสวัสดิการชุมชนก็เป็นการเคลื่อนไหวของชุมชนรูปแบบหนึ่งที่พยายามทัดทานกับระบบทุนนิยมที่จะเข้ามา การเคลื่อนไหวที่เห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ วัฒนธรรมพ่อกันแม่กัน การก่อตั้งกลุ่ม/กองทุนเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน

อภิปราย

ระบบสวัสดิการชุมชนของชุมชนผู้ไทสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกเป็นการจัดสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิม และรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบทันสมัยที่รัฐเป็นผู้ส่งเสริมและเป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้น โดยรูปแบบแรกเป็นการจัดสวัสดิการโดยคนในชุมชน โดยคำนึงถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นหลัก เป็นการจัดสวัสดิการชุมชนผ่านสถาบันทางสังคม ทั้งในสถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา รวมไปถึงสถาบันทางเศรษฐกิจ ซึ่งสถาบันทางสังคมเหล่านี้เป็นผู้จัดสวัสดิการโดยเล็งเห็นถึงความต้องการของคนในชุมชน และสามารถสร้างระบบคุณค่า บรรทัดฐาน และวัฒนธรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้คนในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อ และมีการช่วยเหลือกันในเรื่องที่มีความจำเป็น และเดือดร้อน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ (2552) ที่ได้มีแบ่งการจัดสวัสดิการชุมชนออกเป็น 2 รูปแบบ เช่นเดียวกัน ได้แก่ สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิม และสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัย จะเห็นได้ว่าการจัดสวัสดิการในรูปแบบดั้งเดิมจะไม่เน้นการจัดสวัสดิการที่เป็นตัวเงิน หรือมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบที่เน้นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูล และการมีน้ำใจของคนในชุมชนที่จะตระหนักและเล็งเห็นคนที่เดือดร้อนในชุมชน ในส่วนของรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบที่สอง คือ การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือให้แกกันและกัน โดยภาครัฐเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบการรวมกลุ่ม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ สถาบันการเงิน กองทุนผู้เฒ่า กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ สวัสดิการที่ได้อาจจะปรากฏอยู่ในรูปของ ค่าฌาปนกิจ ค่าเดินทางไปรักษาพยาบาล หรือค่านอนโรงพยาบาล เป็นการจัดสวัสดิการที่เน้นอยู่ในรูปแบบของเงินตรา ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบแรกคือสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นการจัดสวัสดิการแบบเดิมที่มีอยู่ในชุมชน ในปัจจุบันชุมชนชนบทก็มีการเปลี่ยนแปลงการจัดสวัสดิการในรูปแบบนี้ โดยเงื่อนไขหลักที่ทำให้สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมนี้เปลี่ยนแปลงไปก็เป็นเพราะการเข้ามาของระบบทุนนิยม นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าสวัสดิการชุมชนเป็นยุทธวิธีป้องกันของชุมชนที่มีต่อการเข้ามาของระบบทุนนิยมโดยผ่านการพัฒนาของโลก หรือก็คือ โลกาภิวัตน์ โดยงานวิจัยที่มองว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง และมีการกระทำการที่จะต่อต้านสิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่จะเข้ามาทำลายความเป็นชุมชน ดังงานวิจัยของ ชนินทร์ วัฒนสินธ์ (2549) ได้ศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไก กระบวนการจัดการตนเองของชาวอีสาน โดยมองว่าเครือข่ายอินแปงนี้เป็นพลังอำนาจของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนยังคงความเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และสามารถต่อกรกับสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาทำให้ความเป็นชุมชนที่เหนียวแน่นลดลงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด แก้วทิพย์ (2550) ที่ได้ระบุว่า การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนบนฐานวัฒนธรรมเหมาะสมกับพื้นที่เป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่

ชุมชนท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณทิพย์ เพชรหมาก (2552) ที่มองว่า สวัสดิการที่จัดโดยชุมชนเองจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือนได้ ดังเช่นในอดีตที่มีการสร้างระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดสวัสดิการชุมชนนั้นเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนที่ต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่คนในชุมชนด้วยกัน เป็นยุทธวิธีการป้องกันตนเองของชุมชนที่มีต่อระบบทุนนิยมที่คืบคลานเข้ามาในชุมชนและแพร่ขยายไปทั่วโลก ระบบทุนนิยมมีอิทธิพลในการเผยแพร่เข้ายังพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่เมือง ซึ่งเมื่อระบบทุนนิยมเข้าไปในพื้นที่ ความเหนียวแน่นของการเป็นชุมชนก็จะลดน้อยลง ความสัมพันธ์ในชุมชนไม่เข้มแข็ง เต็มไปด้วยการแข่งขัน และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ต่อมาเมื่อชุมชนต้องการที่จะสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชนดังที่เคยเป็นมาในอดีต จึงจำเป็นที่จะต้องหาวิธีที่จะช่วยปกป้องให้ความเป็นชุมชนยังคงอยู่อย่างเหนียวแน่นเช่นเดิม ต้านทานกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระบบทุนนิยมที่เข้ามา เกิดเป็นความพยายามที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ชุมชนได้สร้าง รื้อฟื้น และขยายระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในรูปแบบใหม่ที่มีความทันสมัย และสามารถที่จะผสมผสานวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเข้าไป เพื่อที่จะทำให้ระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนนี้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการศึกษา

การเคลื่อนไหวของทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนทำให้ระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือระบบสวัสดิการแบบดั้งเดิมในชุมชนอ่อนแอลง ชุมชนจึงได้มีการเคลื่อนไหวที่จะทัดทานกับระบบทุนนิยมที่จะเข้ามา โดยการเคลื่อนไหวที่เห็นได้อย่างชัดเจนผ่านระบบสวัสดิการชุมชน ได้แก่ ระบบเครือข่าย วัฒนธรรมพ่อล่ำแม่ล่ำ วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส การก่อตั้งกลุ่ม/กองทุนเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน ซึ่งเงื่อนไขหลักที่ทำให้ชุมชนเกิดการเคลื่อนไหวเหล่านี้คือ การเข้ามาของระบบทุนนิยม แต่นอกจากนี้ก็ยังมีส่วนที่ส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนไหวของชุมชนนั่นก็คือ จิตอาสา ความสามัคคี การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน พุทธศาสนา และความเป็นชาติพันธุ์ผู้ไท ซึ่งความเป็นจิตอาสา ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เพราะทั้งสามอย่างนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวผู้ที่เข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่คนในชุมชนทำให้เมื่อการรวมกลุ่มประกอบไปด้วยคนในชุมชนจากหลายส่วนก็ทำให้มีการแลกเปลี่ยนนำไปสู่สิ่งที่ดี นอกจากนี้ยังทำให้กลุ่มหรือกองทุนต่างๆ ที่จัดสวัสดิการในชุมชนก็มีเสถียรภาพ เพราะจำนวนคนในชุมชนค่อนข้างให้ความสนใจการเข้าร่วมกลุ่มกองทุนเหล่านี้ ในส่วนของพุทธศาสนาก็เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวของชุมชน คือความรู้สึกลงสารเพื่อนมนุษย์ในชุมชนเดียวกัน ต้องการที่จะช่วยเหลือ มีแรงจูงใจในเรื่องของบาปบุญเข้ามา ทำให้ในการช่วยเหลือกันก็จะมีในเรื่องของการทำบุญเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ สุดท้ายในส่วนของความเป็นชาติพันธุ์ผู้ไท ส่วนนี้ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การเคลื่อนไหวของชุมชนผู้ไทมีความเข้มแข็งและมีความน่าสนใจ เพราะเนื่องจากชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะ มีภาษาเป็นของตนเอง มีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มของตนเอง เช่น วัฒนธรรมพ่อล่ำแม่ล่ำที่เป็นการสร้างสายความสัมพันธ์ผ่านการเป็นพ่อล่ำแม่ล่ำ เป็นการขยายฐานเครือข่ายให้กว้างขวาง และมีความเหนียวแน่นเพิ่มมากขึ้น วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโสที่ทำให้ในชุมชนเกิดการดูแลกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุที่จะได้รับความเคารพนับถือ และได้รับการดูแลเปรียบเสมือนเหมือนญาติผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีในส่วนของความเคารพเอื้อเฟื้อทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนจึงเกิดการช่วยเหลือในรูปแบบของการทำบุญ ทำทาน คนช่วยเหลือกันโดยไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาที่พบว่า การเคลื่อนไหวของชุมชนทำให้ชุมชนมีอำนาจต่อรองและทัดทานกับระบบทุนนิยมที่เข้ามาได้ โดยชุมชนสามารถที่จะปรับตัว และอยู่ร่วมกับระบบทุนนิยมโดยยังคงความเป็นชุมชนที่มีระบบการช่วยเหลือเกื้อกูล

หรือระบบสวัสดิการอย่างเข้มแข็งได้ ดังนั้น การอนุรักษ์ และส่งเสริมการจัดระบบสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มคนนั้น อาจจะเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาความใกล้ชิดกันของคนในชุมชน และเป็นการฟื้นฟูระบบความสัมพันธ์ในชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ได้ โดยทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนอาจจะมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมนโยบายเพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางที่เคยสนับสนุนในรูปแบบเดียวกันทุกพื้นที่ อาจจะต้องมีการวิเคราะห์ชุมชน คู่มือในเรื่องของบริบทของชุมชน จึงจะสามารถพิจารณาในเรื่องของรูปแบบการสนับสนุนว่าควรที่จะสนับสนุนในรูปแบบใด จึงจะทำให้สวัสดิการชุมชนในแต่ละพื้นที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ มะโนรัมย์. เศรษฐกิจในกำกับของสังคม: สถาบันสังคมเศรษฐกิจลุ่มน้ำอีสานและโขง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด; 2556.
- ชนินทร์ วะสีนนท์. การจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไก กระบวนการจัดการตนเองของชาวอีสาน. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2549.
- ปัทมาวดี โพนกุล ชูชุกิ. สวัสดิการชุมชนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, พิสิษฐุ ไทย ออฟเซต; 2552.
- โปลานยี, คาร์ล. เมื่อโลกพลิกผัน การปฏิวัติอุตสาหกรรม จุดกำเนิดการเมืองและเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน. แปลโดย ภัควดี วีระภาสพงษ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน; 2559.
- พรรณทิพย์ เพชรมาก. สวัสดิการชุมชนแก่จันอย่างยั่งยืน กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน); 2552.
- ระพีพรรณ คำหอม. สังเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ 12 พื้นที่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพปัญญาวิสัย; 2551.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). ผลการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2561. เอกสารประกอบการประชุมเครือข่ายสวัสดิการชุมชนประจำปี 2561; 11-12 ตุลาคม 2561; มหาสารคาม.
- _____. คู่มือการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: แอป้า พรินติ้งกรุ๊ป; 2552.
- สมคิด แก้วทิพย์. การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนบนฐานวัฒนธรรม. เชียงใหม่: สำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ; 2550.